

Földközi levél

Anyámnak

A búzaföldek és a karrierista napraforgók mögöttünk maradtak. A határon túl hegyek, hegyek, kristálytisza tavak. Kiszakad a víz nehéz lélegzete: a pára a lombozat fölé. A zöldek egymást visszhangozták, a mérföld nagyságú kártyajátékban zöldre zöld a szín. Errefelé magányos és önérzetes emberek élnek, kevés beszédű még a szél is. Fatemplomok fénytelen tornyára huppan a nap; kerítésmászó suhanc a kihegyezett lécebe. Orrát bőrünkhöz nyomja és felmordul a hideg. De már határozatlanul bizserget a mediterrán enyhület, szibbanó hajunkból remény szemerkél. Faragott márványfelhők szecessziója után kilép eléd a TÉR, eltévedt álomlovak valahai rétje; ma feledéstől kifehéredett kő. Galambok szárnyáról idő pereg, szárnysurrogásuk pulzuslükettetés. Velence. Arany arannyal szeretkezik, hullám hullámnak kedvese. És azok a szűk utcák tüzes testű házaikkal, melyek vágyukat a lagúnákkal hűtik, nem megigézik a lábat? Vénülő színészek ráncaikba csorgó festékcsikokkal e koszló vakolatú házak, homlokukon felszáradt esők elsötétült lábnyomaival. A szomorúság hosszanti tagoltsága az egész városon. Ettől rezzen össze a víz a vaporettók között, ezért hal el falzettban a gondolások hangja. Majd mikor eldördülnek az estéli harangok, a szívüketítő zúgásban sarjadó tollak csiklandozzák a hátad. Mert galambok képében ott a San Marcón angyalok repülnek, éjjeli fészük te vagy.

No és Firenze! Zakatolás, csihu-hu-hu, kattog-ketyeg-káromkodik a pogány mozdony, atavisztikus néger rabszolgák. Apácák röpösnek fülkéről fülkére, bokájuk vékony és csengő — üvegpohár nyaka. Szemüvegük istenszelemtől homályos, nyakukon csörren a lánc, a túlvilági ajándék nemesfémnehezéke. Isten szemének KERESZT-tüzében. Imádságtól megperzselődött üde szájak, kopástól kifényesedett szemek. Néger apácák világoskék zárdaruhában, fehér apácák még fehérebb ruhában — átszellemült tekintetükből kiszabadul bőr alá rejtett lélekarcuk. Rohangászás a csomagokkal; a Pensione Kette után most a Hotel Minervában hálunk. De csak a kötelező ájtatoskodás után. Mint disznók rőfögnek be a kövér hívek isten szent házába, szájuk szélén még száradozik a tegnapi bűnöcskék szerény mosléka. Jézus sebe nem kezd vérezni újra láttukon. Te is nézd inkább Michelangelo harmadik Pietáját a tagbaszakdt templom belsejében — az öreg apostolt, aki csuklyával fedett fővel hajlik a halott fölé a fájdalom örökös gyűrűvé görbülő tartásával. Az élettelen testet felfogó, elhasznált kéz edény, melybe a kincset érő eső hull ászálykor. Jézus halála, e gazdag örökség átszáll reá. Az ERŐ reinkarnációja ez, mely az ifjú életet odahagyván a Vénség adakozástól áldott képébe költözik. Ám menj odáig, hol a győztes áll, az Accademiába, hogy találkozz a tökéletesség felmagasztosult Dávidával az örökélet halhatatlan árnyaiban. Nem érintheted meg hét sebét, hiányzik szájáról az ecet ízének grimasza, nem bűdösödött meg döglegyektől összemart húsa az erjesztő Napon. Csakhogy lásd meg: lecsüngő jobb kezének kidagadt ereiben vér van, élő vér. Ha ezt észervetted, nem csap be többé a márvány álszent makulát-

lansága. Tudni fogod, hogy ez az ember ÉL, és mert él, egyszer hálnia kell. Nem rákban vagy szívbajban pusztul el majd. Rászabott halála lesz. Tűz-vész vagy új özönvíz hívja el őt az élők sorából, vagy égitestek kozmikus összecsapása egyesíti fordított önmagával. Odáig áll a derengő kupola alatt, körülvéve félbemaradt szobrok sziklaordítású, a kőből sorsukat többől kitépni akaró, megszakadást küzdő férfiival. Csak őket látva érthető, hogy Dávid a megszenvedett harmónia. Elirtotta már a holt anyagot: Góliátját.

De most usgyé a szabadba, nyüzsgésnek elébe! Utánam; mutatom az utat. Remek toszkán legénykéek szólítanak le, szemük hamispéncz-csillogása egy pillanatra elvakít. Már kapnál utána, mint a téged kapu alá húzkodó cigányasszony kezéből sandító medál után, de közben a PIACRA értél. „Te-refere-sete-suta-retye-rutya-lom-lom-gyere-ide-zsebed-pénzed-rögtön-kita-pintom.” Áll a bál. Sózott ángolna, olajoshal-bűz, kagyló, rák (mikor az árus kiteszigálja a pultra, mintha magától mozogna), padlizsán, ananász (zsenge toboz-üszökhöz hasonló), óriásökölnyi őszibarack (előkelőbb Snack-Bárokban jégbehűtött banán-, eper-, ananász-nász párás üvegtálon...), és a sok dinynefejú, dinnyehasú, dinnyesegű ember közé szorulva végre igazi dinnye! A veszett nap tépőfogait tükröző kés bontja színeire — szelíd növényi bika- viadal a vérengzés szomjat oltó vörös nedveivel. Bírod még szusszal? Mert most jön, ami még nem volt! A trecento, quattrocento, cinquecento „líraban” kifejezve. Árak, áruk. Farmerek, kötött pulóverek, kegytárgyak, bőrcipők, használt ruhák, úgazdagok, vartyogás, alkudozás, dallamos kifejezések nyomdáfestéktől mutogatás-hátországba vonuló markáns hadserege (ó, még a velencei színes kristálycsillárookra emlékezel-e, a kecses üvegfigurák és nagyra-nőtt csiszolt tükrök e gracióz despotáira?), aranybőrű arcok boszorkányos ügyességű mutatványos szemöldökei, hajlékony gesztikulálások egymás íveit áttörő levegőkarikái, legyek szaltói tar koponyákon, rengő melleken. Menjünk. Jó lesz elheverni a kopott szállodában, ahol duplaágyas szobánkban jobb öszszetételű együttes is megfordult már remélhetőleg, mint én és a vén Emma, akinek ajkán — lefogadom — álmában is a „Szent és rajongója” végszava játszadzik. Az udvar négyszögében e déli bágyadt órán is cserepesre csiripelik csőrük a fecskék. Kiszáradt szemükben csobogva bukdácsol az álom.

Hékás, ébresztő! Délután 4 óra! Hát a Ponte Vecchióval mi lesz, és megyünk-e ferdetornyot megtámasztani? A Vecchio híd előtt ez az aranyművesek utcája pazar boltjaikkal, bár Velence, mi tagadás, túltesz rajtuk is, és ha elérünk dagadt bokával végre a hidra, a sorköteles hidak az Arno két partja között feszülő vigyázban állnak díszőrséget újonc szemed előtt. (Megint Velence, idáig az egyedüli viszonyítási pont... Az állomástól a szállodáig vivő hajóút, melynek két oldalán a házak alja mohával borítva; a vakolatok banánsárga, leanderrózsaszín, rézkupolazöld színei úgy érlelődnek benned, mint tiltott gyümölcsök, a lágy térdhajlat-kanyarokban árnyéktól árnyékig iszkol a macskasötét. A pisai torony legtetetjén visszaidőzik benned mindez, megpödörve egy kis tériszonnal. Végigné az ember az alkonyi tájon, és hatalmába törí a pillanat, hogy Ő — AKKOR — LÉTEZIK. Léha kéj — felelőtlen és nyomtalan. Mire a láb leáhítozza magát újra a földre a talpaktól agyoncsókolt, folyondárként tekerdő lépcsőn, már véget ért az elragadtatás.) Hamar a batyukat, szedni a sátorfát, tovább...

A Termini pályaudvar Rómában, ami a belépőt beszippantja, a távozót pedig, akár az anyaméh görcsös izmai, kilöki magából, mint a Romulust és Remust szoptató farkas hasa hajol fölénk. Belépve majd a Hotel Beatrice

szobájába, az első gyermeki hang, ami köszönteni fog, egy utcai kút csacso-gása. (Ő, a római Trevi kút sziklája, a hol tajtékra, hol ágaskodó jéghegyekre emlékeztetők, amik közé jobb kezemmel a bal vállam fölött behajítottam egy hazai egyforintost. Körül körülölkék gitáros barna fiúkkal, az izzadt arcokon életöröm.) ÉLETÖRÖM.

A városnéző buszban a skay-üléshez ragadó combokkal feszengünk, de körbevigasztalnak a ciprusok, az olajfák, néha-néha cédrus, egyszer-egyszer pálma. A Colosseum nappal rom, este fényből és égből újraépül; a Capitolium hófehér, mint a hajdani ludak, a Forum Romanum egy-két oszlopíve gyengédséget áraszt, mint kismamamosoly, és a Larg' Argentinán sziesztázó macskákról eszedbe sem jut, hogy nem értenek magyarul. Az emberek szemének fénye naptól átvilágított levélé; az emberek szemének itt fénye van. Róma egén a Nap olasz nemzetiségű. Gyere velem, bár délután van, és a bokánk mint vízkóros elefántkölyök lába, gyere a Basilica San Pietróba profán imára! Itt az a Pietà, melyet Michelangelo 25 évesen faragott. (A harmadikat a 90-ik évén túl csinálta . . .) Az anya nyugalmas szűzi képén semmi bánat. A halált nem élte még át. Fiatal. A szeplőtelen fogantatású kisdedet is így tarthatta karján szoptatás után. Előbb hagyta tán félbe bölcsődalát, látva, hogy a gyermek elaludt. Alszol-e Jézus — kérdi. Az nem felel — az álma mély. Lábujjhegyen megyünk előre Bernini bronzoltáráig, amelynek körben nyitott kis csarnoka alatt Szent Péter sírkamrája örökmécsestől és hosszú, vékony gyertyák lángjától halottvirrasztó fényt ad. Háttal, lent, ahová szelíd lépcsők követik őt búcsúztató híveiként, az imádkozó pápa térdeplő szobra szürkén, alázatos-fenségesen. Mit mondhatnék még? Az emberi faj sosem tanulhatja meg úgy a beszédet, hogy ne legyen szüksége továbbra is a csöndre, a kifejezőeszközök legbeszédesebbjére. A hallgatás tökéletessége KÖRhez hasonló: bekulcsolódik önmagába, levéve lelkeinkről a KEZDET és a VÉG szorongását a maga bárhonnan újra kifakasztható, befejezettségében mégis abszolút kiteljesedése által. „ . . . az utolsó, leírhatatlan szavak helye . . .” HELYE, nem HIÁNYA.

Eleget időztél? Mert akkor irány a Metropolitana! Az E. U. R.-ba, Róma modern városrészébe megyünk, ahol a legmagasabb épület tengerzöld ablakkaival egyenest a mesterséges tómederből tör föl, helyének hűlt vizét hagyva. A tóban szökőkút-ciprusok állnak sudáran, gyöngyszínű lombjukon átfújdogál a hold. Este van. A szomszéd felhajtó ereje egy toronyéletterembe emel minket, hogy ihassunk végre „aquirális minerálét” jégdarabbal és hús citromszelettel, mert ez olyan jó „admirális-ital” a tengernagy élményszomszóságnak. Az étteremben a rejtett hangszórók dalt csilingelnek, mint a zenélő dobozok Capriban, vagy az árammal működő világító gondolák Velencében, tatjukon a táncoló kis balerinával. De láttunk még ennél szebbet is, ugye, az örök városba érkezéskor: egy „bárt”, nálunk eszpresszónak hívnák. Tiszta fehér volt belül, tiszta fehér, de még a csillár szára is, amely az alatta levő vilánykörte-bimbóival. Fehér, hagymakupolás kalitkákban sárga madárkák ug-rándoztak; cseréptálon fehér korallok csipekgallérjából kihajló erdei ibolyafejek. És kacskaringós fehér karcsú székek piros bőrüléssel teltarcú fehér asztalok között. Fehér falak fehér kőpadlóval. A jégszekrény-pult üvege mögött párás italok. Mi voltunk hárman az egyedüli vendég, úgy délidő körül. Róma, most pedig itt a búcsú perce, vagy estje inkább. Búcsúzni mindig napszálltakor kéne. Kezet nyújtani az utolsó sugárnak, és mikor szemedbe téved a

porszürke sötét, akkor válni el. Fenn, a Garibaldi téren ültünk azon a dél-utánon olajbogyót, pizzát, mandulás csemegét, játékokat áruló fabódékkal szemközt, kiszorítva a kőkorkláthoz, amelynek szélére áhítattal omlanak a népek, kivéve a bennszülötteket. Búsképű-Lovag-ciprusok, galambbegyszínű olajfák, ágaikkal vakként tapogatózó cédrusok az egymás-keresés hiábavaló pózaiban. A mozdulatlaná meredt képlet: az összetartozás ÉS elválasztottság trgédiájának, az érintkezés képtelenségének e hibátlan megjelenítői, nem zavartatva a kusza halmazok helyváltoztató látszatmozgásától. És nem kurvul el Róma este sem. Nem rak magára színes neonstrasszokat; fülönfüggői a csillagok. OTT JÁRTAM, OTT VOLTAM. EZ MINDEN AZ EMLÉKÁRNYÉKOT VETŐ CSELEKVÉSEK DELELŐJÉN.

Hát akkor most újra a Termini anyaméhe, az egyetlen ágyék, mely szülötteit visszafogadja. Mehetnénk-e máshová, mint Nápolyba a tengeröbölhöz, ehhez az ősi keresztelőkúthoz, szívünkben az életösztön barbár istenével. Tudod, milyen kék a tenger? Mint az anyád szeme, mint a tiéd, mint valamennyi kékszemű emberé, aki valaha élt és élni fog. A tenger az ő szemük világa. A barnák szeméből föld lesz, anyaföld. A föld magának való természetű, összegömbölyödik és tetteti érzéketlenségét. A tenger érzéki, mindent befog magába, hogy tükörképeivel csalja meg. Léte változásában-állandó kitarulkozás, földdel-hempergésből éggé átszellemültség. A tenger: VAN. És rajta Capriba hajózva a Tengeri Szél megjelent előttem. Már régóta elgondoltuk egymást önmagunknak, és képzeletünk a valóság bizonyítéka lett. „Szeretnék neked valami kedveset adni” — mondta ő, és tenyerében (melynek tapintása mint a rácsreszelő) halálfélelmet vijjogó sirályokat szorongatott. „Add azt, hogy elereszted őket” — kértem én tudván tudva, hogy legnehezebb AZT TENNI, hogy NEM TESZÜNK.

Végül hagyj beszélni a három legreménytelenebb képről, nem, négyről, melyek szépsége mégis elvitatatlan. Az első Rómában egy játszótér, sárga kavicsal felszórt. A festetlen padok szegletes összevisszaságban egymásnak háttal fordították a rajtuk ülőket, akiknek semmiberévedő szemei kirekesztették a fény eseményét, ahogy a teret kétfelől határoló házfalakon a használatlanságban megrokkant spaletták. A második kép: a Villa Borghese útjainak végén, ahol a park öregasszonyhajú sárga füvei véget értek, egy ferdén behasító szürke aszfaltos autótút, túlsó szélén kőkerítéssel (és minek mondjam, hogy ez is szürke volt...), melyen a kocsik kihagyás nélkül, időzítve süvítettek át, és az egész úgy hímződött a háttér helyben topogó időtlen kőfalára, mint keresztiszemes párnán a halált jelentő sormadaras minta. A harmadik kép ekkor már a Villa Borghese végén megtette előkészületeit: műemléképület széles falmélyedésében rongyzsákok polcain egy férfi ébredezett. Ruhája vándoröltözék. A 45 éves barna arc kidolgozottan szép — tehetséggel fosztotta meg fölöslegétől vésőjével a sors. Csavargó alakja meglógott főtónktól is, de kell-e megörökíteni a feltartóztatatlan nyugtalanságot? A negyedik képem a kikötő volt, Capriból Nápolyba visszatérve. Ott vesztegeltek a tenger szerelmétől teherbejett hajók elformátlanodott testtel, mellettük bárkák báméskodtak a dokkon, farukat lágyan himbálva, gondtalanul. A víz alattuk olajos szenny, konzervdobozok, citrom- és dinnyehéjak okádékaival. Ez a négy kép, ime. Nápoly széljárta széles utcái, mintha naponta kellene a tengert városukba beereszteniük. A házak csupasz mellett állják a szelet; nem tudod eldönteni: bátran vagy szégyentelenül? De Capri házai megint csak fe-

hérek, mintha gyónás után. A tengerpartra vezető lépcső dorombol, krúgat, míg lenézel tetejéről a vízre, aminek türkizében rózsaszín ebihal-emberek kalimpálnak neveltségesen. A természet ezen a földön ura maradt teremtményeinek. Példaképe a halandóknak, próbatétele a végeseknek. Az ELSŐ „EMBER” ő. Tessék, ez az enyém, e megfogalmazottságában is magányos élmény, egyben a kimondhatatlanig osztható. Vedd magadhoz.

